

N15-3 | Sønderup Ådal

Overordnet vision

Sønderup Ådal ved Højris

REBILD og VESTHIMMERLANDS KOMMUNE

LIFE IP NATUREMAN

Indholdsfortegnelse

Områdebeskrivelse.....	3
Baggrund	3
Habitatnatur – rigkær, kildevæld og overdrev	4
Overordnet vision.....	5
Aktioner	5
Forundersøgelser.....	6
Hydrologiske og botaniske forundersøgelser.....	6
Ejendomsræssige forundersøgelser	6
Økosystemtjenester og socioøkonomiske aspekter.....	6
Andre vinkler	6
Turisme, rekreative faciliteter, stier og øvrig offentlig adgang.....	6
Nuværende drift og pleje	7
Sammenbinding af arealer	7
Landdistriktsudvikling.....	7
Vandløb.....	7
Plan og budget for 2019-2020.....	8
Inddragelse af lodsejere	8
Kortbilag 1 – Kortlagt lysåben habitatnatur	9
Kortbilag 2 –Tilstandsklasser	10
Kortbilag 3 - Kortlagt § 3-natur.....	11
Kortbilag 4 - Vandløb og grøfter.....	12
Kortbilag 5 – Markanvendelse.....	13
Kortbilag 6 - Eksisterende stisystemer og rekreative faciliteter.....	14
Kortbilag 7 – Ejendomsstruktur.....	15
Kortbilag 8 – Hydrologiske forundersøgelser	16

Ansvarsfraskrivelse:

Oplysninger i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning.

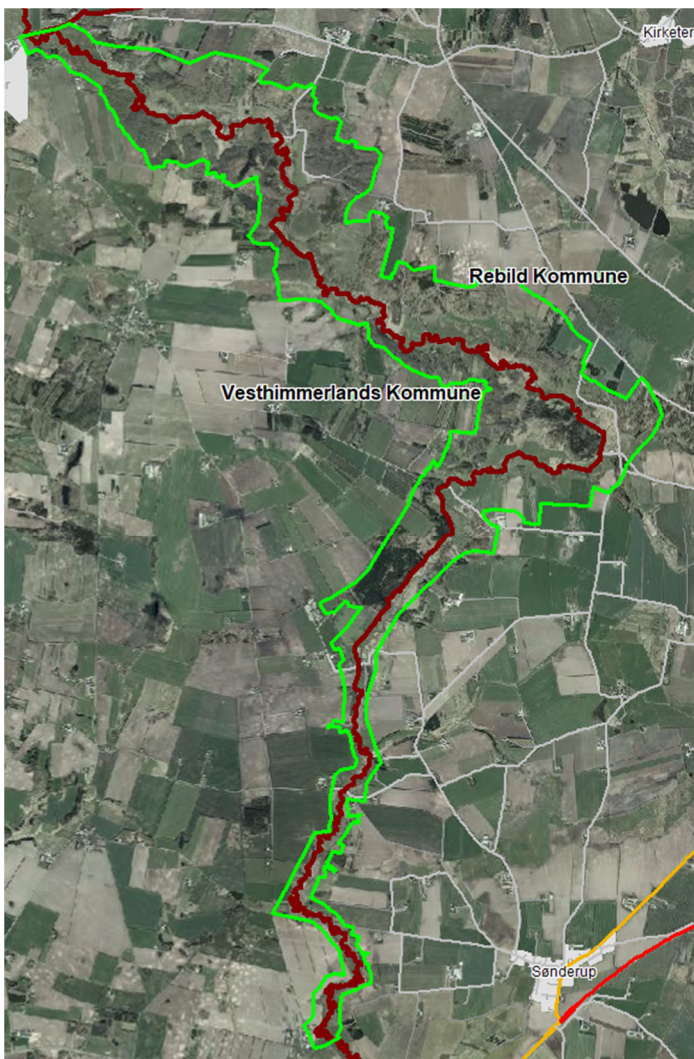
EU kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger

Områdebeskrivelse

Baggrund

Delområde 15-3, på ca. 800 hektar, er en del af det udpegede Natura 2000-område nr. 15 – *Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal*. Sønderup ådal strækker sig fra Vegger i nord til vest for Sønderup i syd. Ådalen er formet af den næsten uregulerede Sønderup Å, og i den smalle dalbund og langs de ofte stejle, kuperede dalsider findes en rig og varieret natur. Ådalen rummer store sammenhængende arealer med sure overdrev og stilkegekrat. Ud over ca. 15 km å-strækning består området af mere end to tredjedele beskyttet natur, habitatskov eller fredskov, se kortbilag 1 og 3 (habitatskov vises ikke på kort). Ådalen er desuden omfattet af en fredning.

Natura 2000-området er for dette delområdes vedkommende, udpeget på grund af en væsentlig tilstedeværelse af store sammenhængende stilkegekrat, surt overdrev, kildevæld og rigkær. Området er i LIFE IP NATUREMAN sammenhæng særligt interessant grundet en betydelig forekomst af surt overdrev, rigkær og kildevæld. Hele ådalen er desuden omfattet af en fredning. Området deles, som vist nedenfor i figur 1, af Rebild og Vesthimmerlands Kommuner.

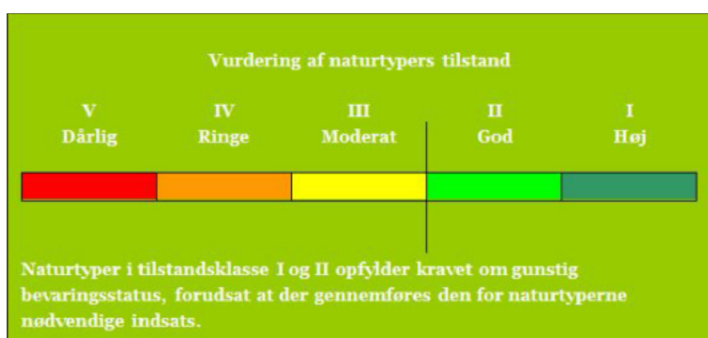

Figur 1 - Delområde med kommunegrænse

Habitatnatur – rigkær, kildevæld og overdrev

Naturtyperne rigkær (7230), kildevæld (7220), surt overdrev (6230) og kalkoverdrev (6210) er truet både nationalt og internationalt, og derfor er der særligt fokus på netop disse naturtyper i projektet LIFE IP NATUREMAN. I Danmark følges udviklingen i Natura 2000-områderne, og indsatser og målsætninger prioriteres løbende i områdeplaner – de såkaldte Natura 2000-planer.

På kortbilag 1 ses de kortlagte forekomster af habitatnaturtyperne indenfor området og på kortbilag 2 ses naturtyperne angivet med farvekode for deres tilstandsklasse. Skovnaturtyperne vises ikke på kortet. Vurdering af naturtilstanden bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 2), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst (Miljøstyrelsen, 2016). Naturtyperne vurderes at være i gunstig bevaringsstatus, når de er i tilstandsklasse I og II.

Figur 2 - Tilstandsklasser for naturtyper. Miljøstyrelsen 2016.

Som det fremgår af kortbilag 2, er hovedparten af de kortlagte overdrev i god til moderat tilstand, hvilket også gælder for kildevæld og rigkær. I basisanalysen for Natura 2000-planen fremgår det, at de væsentligste trusler for habitatnaturtyperne er:

- Tilgroning med middelhøje-høje urter på grund af manglende drift/pleje
- Tilgroning med vedplanter på grund af ophørt drift
- U hensigtsmæssig hydrologi på grund af grøftning
- Randpåvirkning og næringsstofbelastning

Arealmæssigt er habitatnaturtyperne fordelt som vist i tabel 1 herunder:

Kortlagt Habitatnatur	Hektar
Kalkoverdrev	5,5
Kildevæld	1,9
Rigkær	56,8
Surt overdrev	64,9
Tidvis våd eng	2,1
Tør hede	2,9
Enekrat	36,2
Hængesæk	0,7
i alt	171,4

Tabel 1 - Habitatnaturtyper fordelt på areal

80 ud af områdets 158 kortlagte habitatnaturarealer er i gunstig tilstand.

Ifølge levestedskortlægningen er der odder, bæklampret og kildevældsvindelsnegl i ådalen.

Der er siden 2014 observeret spor af bæver i Sønderup Ådal. Bæveren yngede ved åen første gang i 2016.

Overordnet vision

Den overordnede vision for projektområdet er at sikre gunstig bevaringsstatus for habitatnaturtyperne, særligt rigkær, kildevæld og overdrev. Dette skal opnås ved at:

- sikre optimal og langsigtet pleje af habitatnaturen
- øge arealet af og sammenhængen mellem rigkærene
- øge arealet af og sammenhængen mellem overdrev
- etablere en mere naturlig hydrologi i projektområdet
- virke for en hensigtsmæssig arrondering ifht. naturpleje som virkemiddel og som driftsgren

Visionen er, at få samlet projektområdet i nogle større driftsenheder - som kan afgræsses ekstensivt med hårdføre græssere, der kan gå ude – størstedelen eller hele året rundt. Driften af arealerne skal (så vidt muligt) give mening for såvel natur som naturplejer. Mange arealer er svært tilgængelige - også for græssende dyr. Desuden er der risiko for at dyr kommer til at sidde fast i de bløde rigkær eller kildevæld. Der skal derfor etableres faciliteter, som gør det mere attraktivt at være naturplejer i området. Det kunne fx være indkøb af drone til at tilse dyr eller udvikling og investering i intelligente øremærker eller anden sporing af dyrene, mobile fangfolde, kvægovergange mv. Hjælp til etablering af et slags græsningslaug, hvor man hjælper hinanden med at tilse dyrene og hjælper hinanden, når de skal øremærkes, indfanges eller flyttes.

Større driftsenheder med helårsgræsning vil binde eksisterende forekomster af habitatnatur bedre sammen og dermed give bedre mulighed for spredningen af arter samt øge mulighederne for, at potentiel natur udvikler sig positivt. Større arealer vil sprede dyrene, så et hårdt græsningstryk undgås på enkelte arealer. Græsning i større driftsenheder, rydning og øvrig egnet pleje på habitatoverdrev og potentielle overdrev vil ligeledes give mulighed for at sammenbinde og udvide forekomster. Det er også vigtigt med afgræsning af de 36 ha enekrat, da den naturtype ofte huser mange overdrevsarter. Det vil bidrage til spredning af arter til de omkringliggende arealer, der ofte er potentielle sure overdrev.

Etablering af en mere naturlig hydrologi vil give mulighed for, at arealet af eksisterende rigkær udvides, og at der kan opstå nye forekomster af rigkær i projektområdet. Evt. drænede kildevæld kan opdages og søges retableret.

Aktioner

Følgende aktioner fra LIFE IP NATUREMAN vurderes at være relevante i projektområdet:

- A.1. Forundersøgelser, interessekortlægning samt forberedelse af projekter og udbud
- A.2. Udarbejdelse af ansøgninger samt projektudvikling og facilitering af komplementære projekter
- C.1. Etablering af afgræsning
- C.2. Rydning af uønsket opvækst
- C.3. Etablering af hensigtsmæssig hydrologi
- C.4. Særlig pleje af arter og naturtyper
- C.6. Jordfordeling (afklares i samarbejde med Landbrugsstyrelsen)

- C.7. Udvikling/demo af hjælp til dyreholder
- C.8. Stier
- C.9. Afsætning af kød fra naturpleje
- D.1. Monitorering af udvalgte habitatnaturtyper og -arter
- D.2. Monitorering af økosystemtjenester og socialøkonomisk effekt
- E.2. Information og formidling
- E.3. Kapacitetsopbygning
- E.5. Naturpleje som driftsgren

Forundersøgelser

Hydrologiske og botaniske forundersøgelser

Eksisterende vandløb og grøfter er vist på kortbilag 4, hvor det fremgår at rigkær og kildevæld især i den nordlige del af Sønderup Å afvandes/drænes. Det ses af kortet at de naturtyper, som er beliggende i afvandingsystemet, overvejende er rigkær, og af kortbilag 2 at rigkær generelt har en ringere naturtilstand end de naturtyper, som er beliggende på arealerne udenfor afvandingsystemet.

Mulighederne for at retablere en mere naturlig og bedre hydrologi i området skal undersøges ved at samle op på eksisterende hydrologiske (se nedenfor) og botaniske undersøgelser evt. suppleret med nye. Målet er at fremtidige plejetiltag og genopretningsprojekter bedst muligt sikrer eller forbedrer bevaringsstatus for områdets habitatnaturtyper.

Der er i 2014-2015 lavet hydrologiske forundersøgelser af rigkær i Sønderup Ådal i både Rebild og Vesthimmerlands Kommuner (kortbilag 8). Der er i alt lavet forundersøgelser på arealer svarende til ca. 65 ha. Rigkærene, der er undersøgt, ligger primært i tilstandsklasse 3 og 4, men enkelte med tilstandsklasse 2 er ligeledes undersøgt.

I Rebild Kommune er der ikke fulgt op på forundersøgelserne med realisering af projekter, mens der i Vesthimmerlands Kommune er arbejde i gang på at realisere hydrologiprojekter i to delområder.

Ejendomsræssige forundersøgelser

Delområdet indeholder ca. 90 ejendomme fordelt mellem de to kommuner.

Økosystemtjenester og socioøkonomiske aspekter

Det skal undersøges, hvilke økosystemtjenester og socioøkonomiske aspekter der er relevante at følge og analysere på i projektområdet. Dette skal ske i samarbejde med arbejdsgruppen for aktion D.2: Monitorering af økosystemtjenester og socialøkonomisk effekt.

Andre vinkler

Turisme, rekreative faciliteter, stier og øvrig offentlig adgang

Sønderup Ådal er et svært tilgængeligt område, med meget lidt adgang for offentligheden. Danmarks Naturfond, som er en forening stiftet af Danmarks Naturfredningsforening, ejer Højris Mølle og 73 ha jord i den nordlige ende af Sønderup Ådal. Der er et stisystem og en primitivlejrplads på Naturfondens areal. Stisystemet hænger sammen med Hærvejen. Fonden har udarbejdet en naturplejeplan og en grøn driftsplan for deres område.

Der kunne skabes mere turisme, hvis der i samarbejde med Danmarks Naturfond blev arrangeret fx bævertur. Bæveren findes på deres areal.

Destination Hærvejen: I starten af 2019 er der igangsat et projekt, der skal formidle og opgradere oplevelserne omkring Hærvejen. Arealerne ved Højris Mølle er i den forbindelse tiltænkt en særlig rolle (Hærvejens perler).

Den danske klosterrute går ligeledes igennem området ved Højris Mølle.

Restaurant Skivum Krat ligger i den nordlige ende af Sønderup Ådal. Her restaurant med forskellige arrangementer bl.a. med musik og plads til private selskaber. Fra restauranten er en sti ned til åen. Restaurantens ejere er aktive medspillere i området.

Regional cykelrute nr. 28 – Geologisk cykelrute i Himmerland.

Der er store lystfiskeinteresser i Sønderup Å, hvor der fiskes efter havørred.

Kanosejlads er ikke tilladt i Sønderup Å.

Nuværende drift og pleje

Markanvendelsen kan se på kortbilag 5. Kortet viser udelukkende, hvad der er søgt af grundbetaling til arealerne i 2018.

I Rebild Kommune er der flere større indhegninger med afgræsning som Nordjyllands Amt/Rebild Kommune tidligere har deltaget i vedligeholdet af. Der er ligeledes lavet flere natur- og miljøprojekter i ådalen.

AgriNord har faciliteret at søge Natur og Miljøprojekter i begge kommuner, da ordningen eksisterede.

I Vesthimmerlands Kommune er der desuden lavet pleje og rydninger i forhold til fredningskendelsen på flere overdrevsarealer ved Østerkrat.

Sammenbinding af arealer

Der blev i 2018 indsendt seks ansøgninger om sammenbinding af natur inden for delområdet En lodsejer med jord i både Rebild - og Vesthimmerlands Kommuner og en lodsejer med jord i Rebild Kommune fik tilsagn i 2018.

Der er i 2019 indsendt to ansøgninger i ådalen. Det er endnu ikke afgjort, hvem der får tilsagn.

Landdistriktsudvikling

I Vesthimmerlands Kommune ligger få landsbyer fx Vegger med 311 indbyggere og Skivum med mellem 100-150 indbyggere. Begge byer er med i Vesthimmerlands Kommunes landsbysamarbejde. I Rebild Kommune ligger landsbyen Sønderup med ca. 700 indbyggere. Der bor få mennesker i området omkring selve ådalen. Der er et aktivt landsbyfællesskab i Sønderup. Beboerne og foreninger i landsbyerne bør inddrages, så de kan være med til at pege på hvordan LIFE-projektet kan løfte landdistrikterne i og omkring Sønderup Ådal.

Vandløb

Sønderup å har på den midterste del af strækningen inden for delområdet målopfyldelse, dog ikke længst mod syd og nord. En strækning mod syd fra Mosbækvej 75 til Rebstrupvej og mod nord fra Højrisvej til Vegger har moderat økologisk tilstand.

Sønderup å har på strækningen tilløb fra flere vandløb og grøfter som er målsat jf. vådområdeplanerne for 2015-2021. Tilløbene har ikke målopfyldelse med undtagelse af det private vandløb Skivum Østermark Bæk, der har god økologisk tilstand.

Der er i forbindelse med vandplanen tidligere etableret fuld kontinuitet ved Hyldal Mølle og der arbejdes pt. på at skabe fuld kontinuitet ved Rebstrup Fiskeri, her er der dog nogle konflikter i forhold til rigkær. Hvis spærringen fjernes, er der risiko for at vandstanden i rigkærene falder.

Der er tidligere (Nordjyllands Amt) fjernet 3 dambrug på strækningen.

Opstrøms Hyldal Mølle skæres der grøde to gange årligt. Nedstrøms Hyldal Mølle (fra Hyldal Mølle til Veggerbro) er der ingen vandløbsvedligeholdelse.

Plan og budget for 2019-2020

Inddragelse af lodsejere

Ud fra lokalkendskab og tidligere kortlægninger er der udarbejdet en opgørelse over potentielle mulige aktiviteter i delområdet, se tabel 1. Med udgangspunkt i en konkretisering af aktiviteterne på ejendomsniveau, gennemføres lodsejerinddragelsen, som en række mindre lodsejermøder med relevante lodsejere og repræsentanter fra landboforeninger. Delområdet rummer ca. 90 ejendomme og en opdeling i flere og mindre lodsejermøder vurderes i dette tilfælde at være mere overskueligt og lettere at facilitere.

I hverken Rebild eller Vesthimmerland er der ikke potentiale for den store jordfordeling og der er vel heller ikke potentiale for hverken lavbunds- eller vådområdeprojekt.

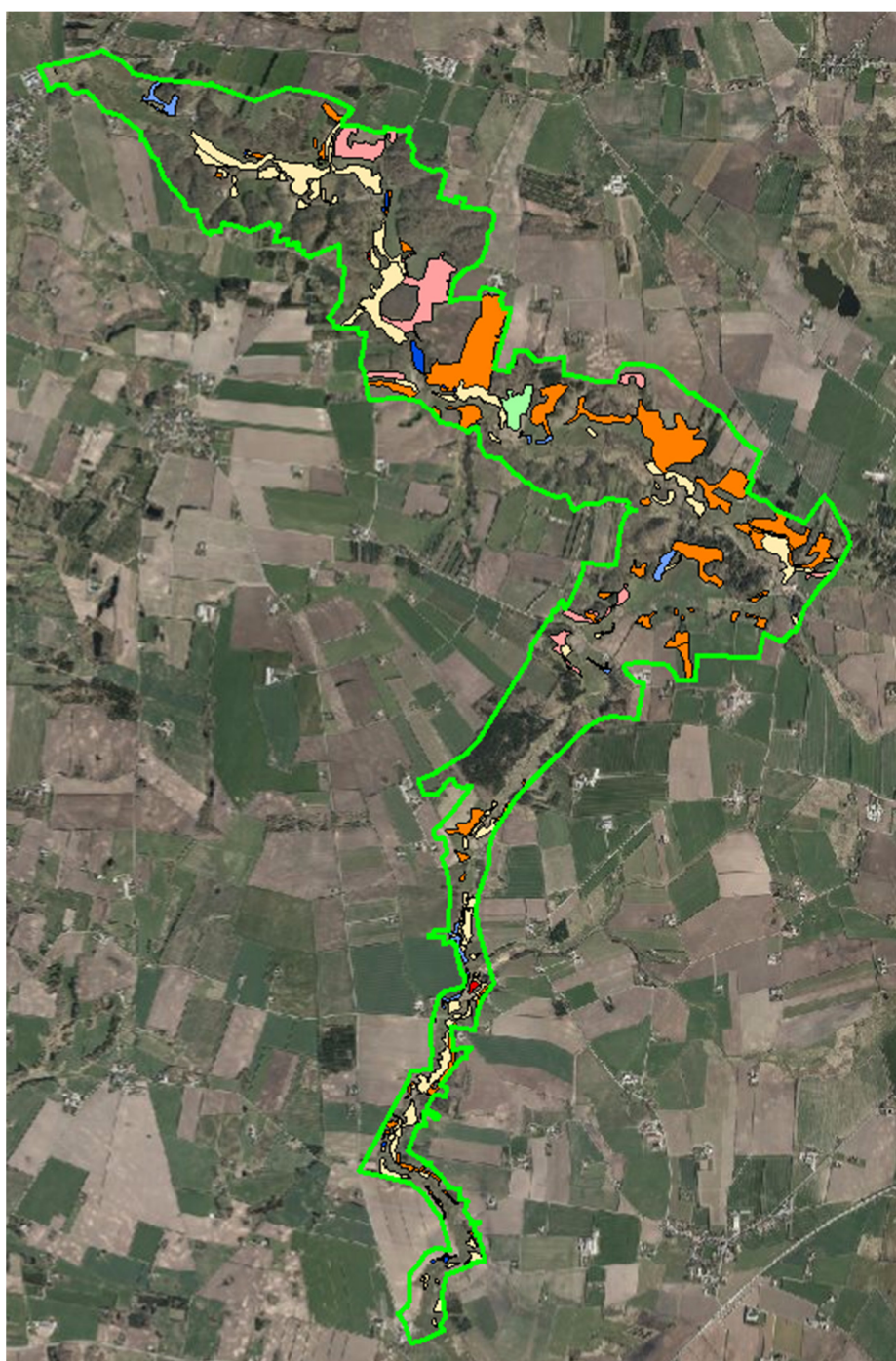
Tidsplan for indledende inddragelse af lodsejere fremgår af tabellen herunder.

Invitation til lodsejermøder	4-kvartal 2019
Afholdelse af lodsejermøder	4-kvartal 2019
Opsamling, planlægning, implementering	Projektets fase 2 og 3

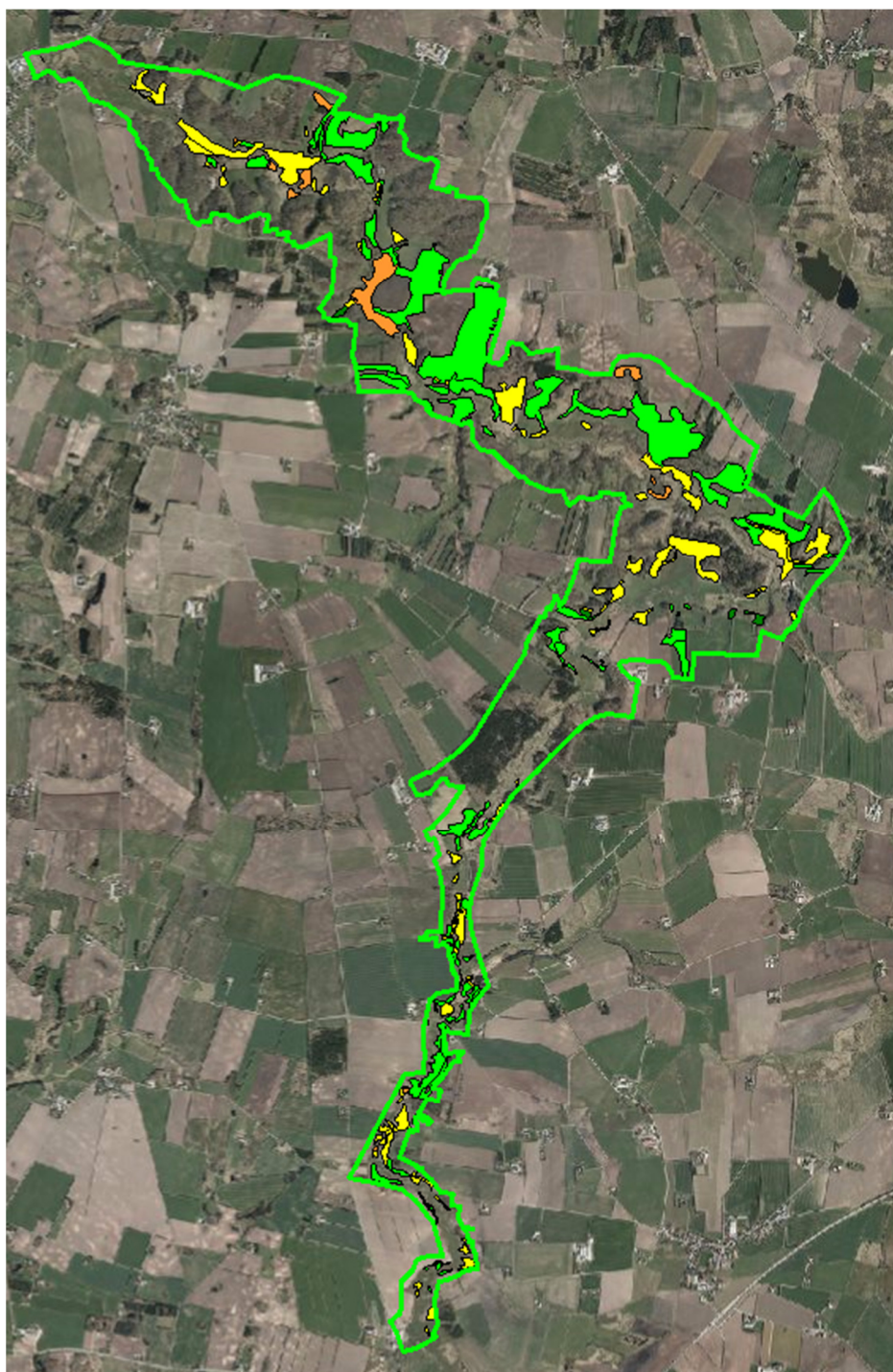
Tabel 2 - Tidsplan for lodsejerinddragelse

Budget: Se aktivitetsbeskrivelse for trin 4 nr. N15-3 0059

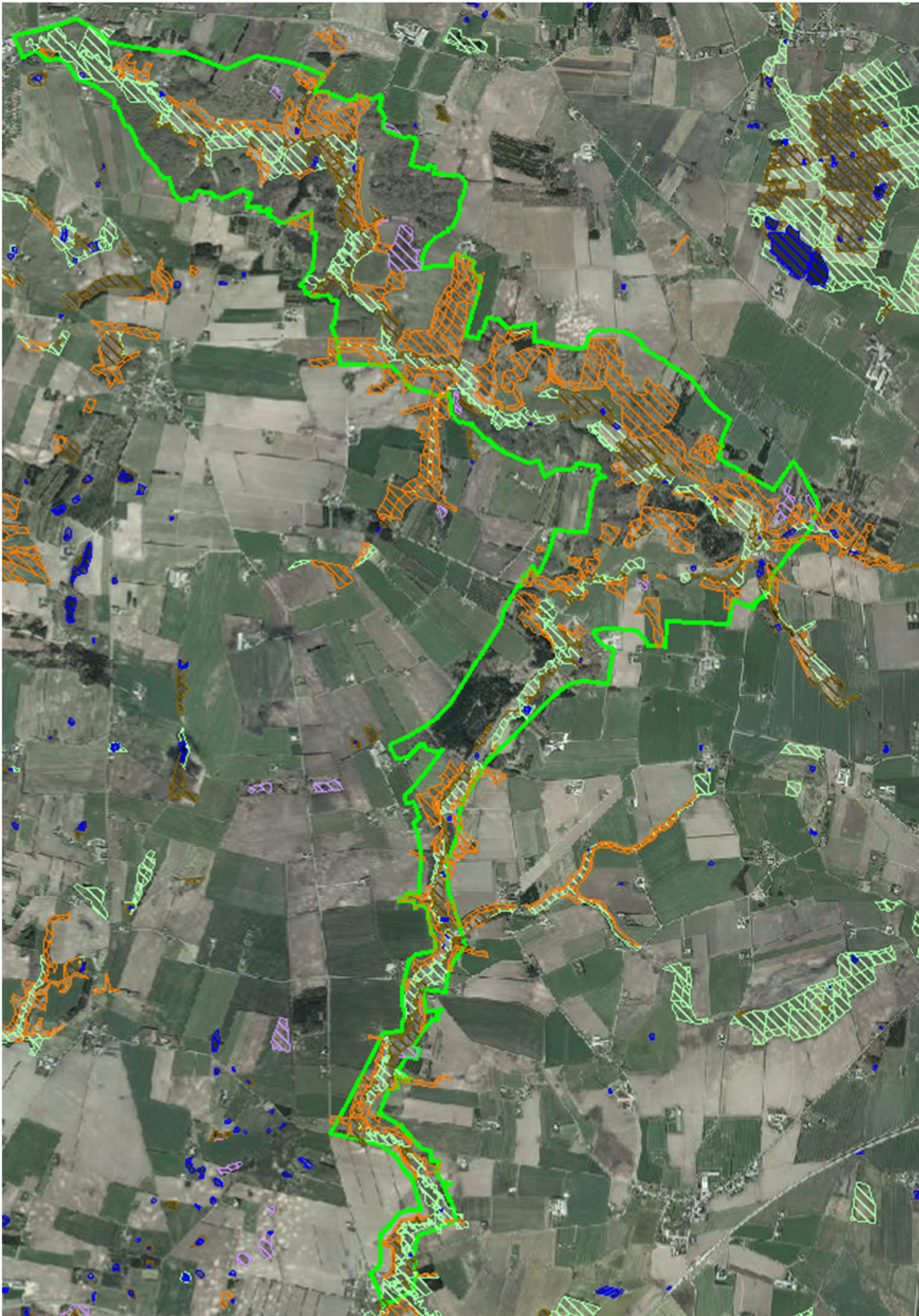
Kortbilag 1 – Kortlagt lysåben habitatnatur

Kortbilag 2 – Tilstandsklasser

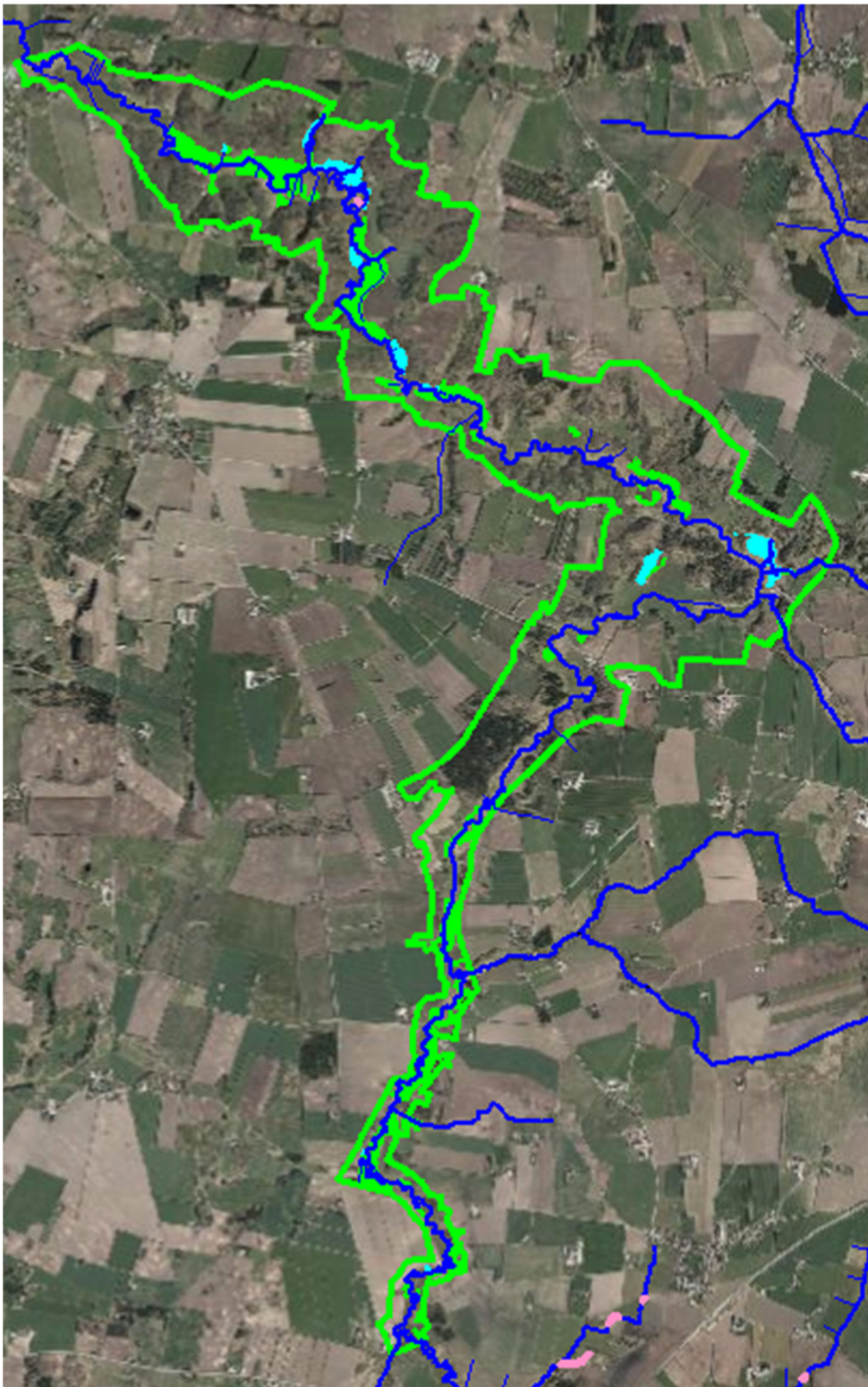

Kortbilag 3 - Kortlagt § 3-natur

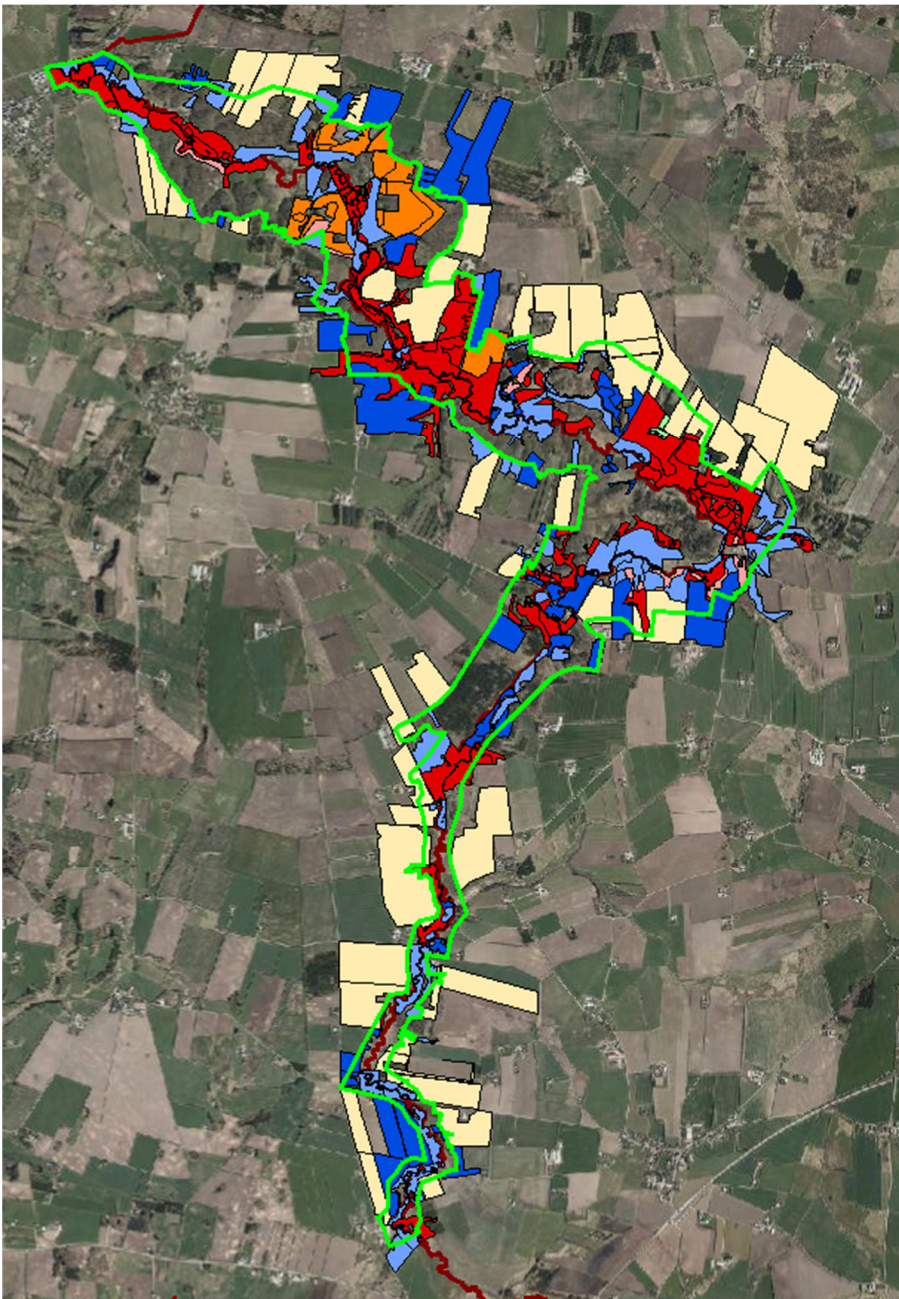

Sø	Overdrev	Mose	Hede	Eng

Kortbilag 4 - Vandløb og grøfter

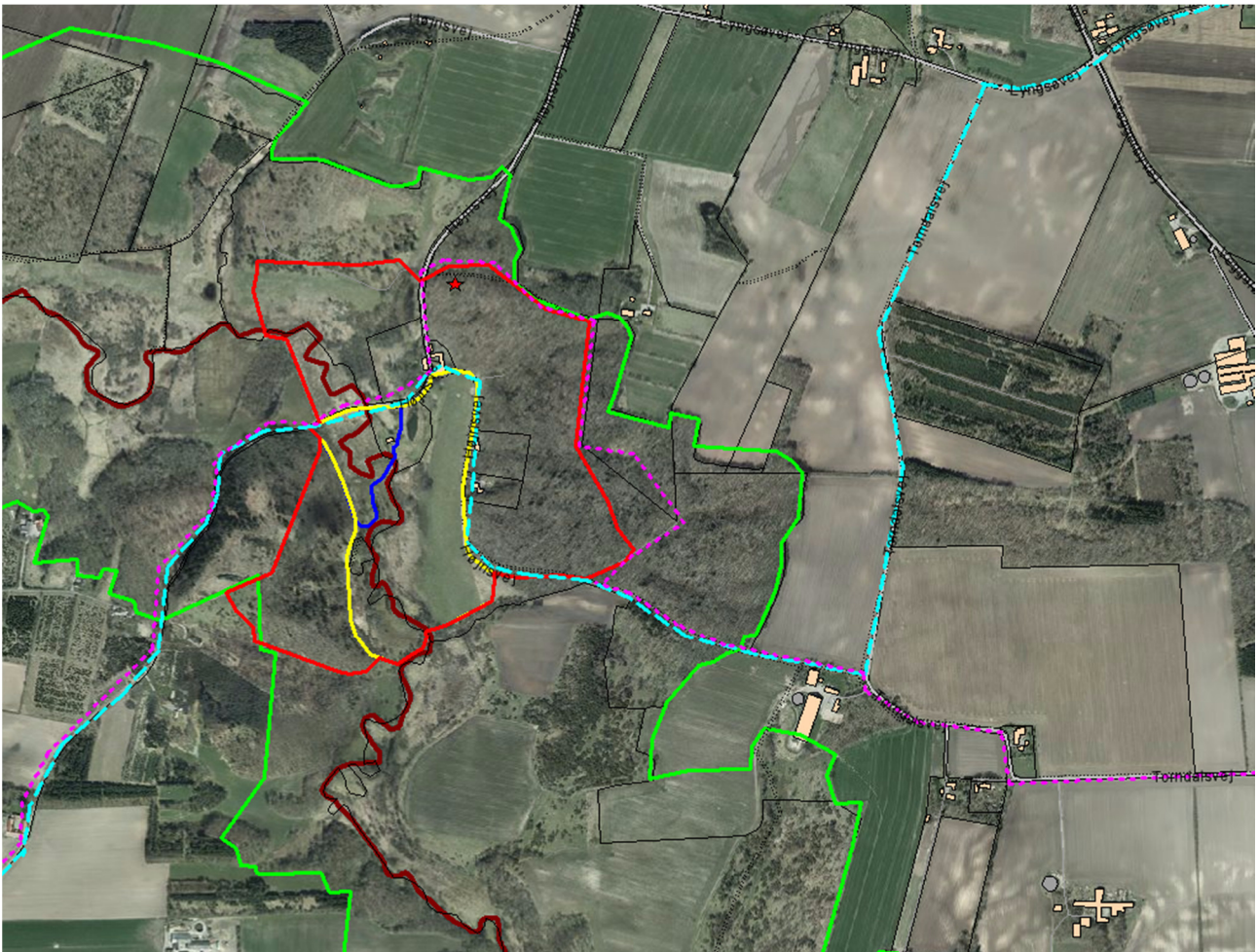
Kortbilag 5 – Markanvendelse

N15_3_Marker af ny_KODE

	Natur / rekreative formål	(18)
	MVJ / MFO brak	(82)
	Permanent græs	(100)
	Græs i omdrift	(54)
	Afgrøder	(45)
	Skovdrift	(18)
	Juletræer	(2)

Kortbilag 6 - Eksisterende stisystemer og rekreative faciliteter

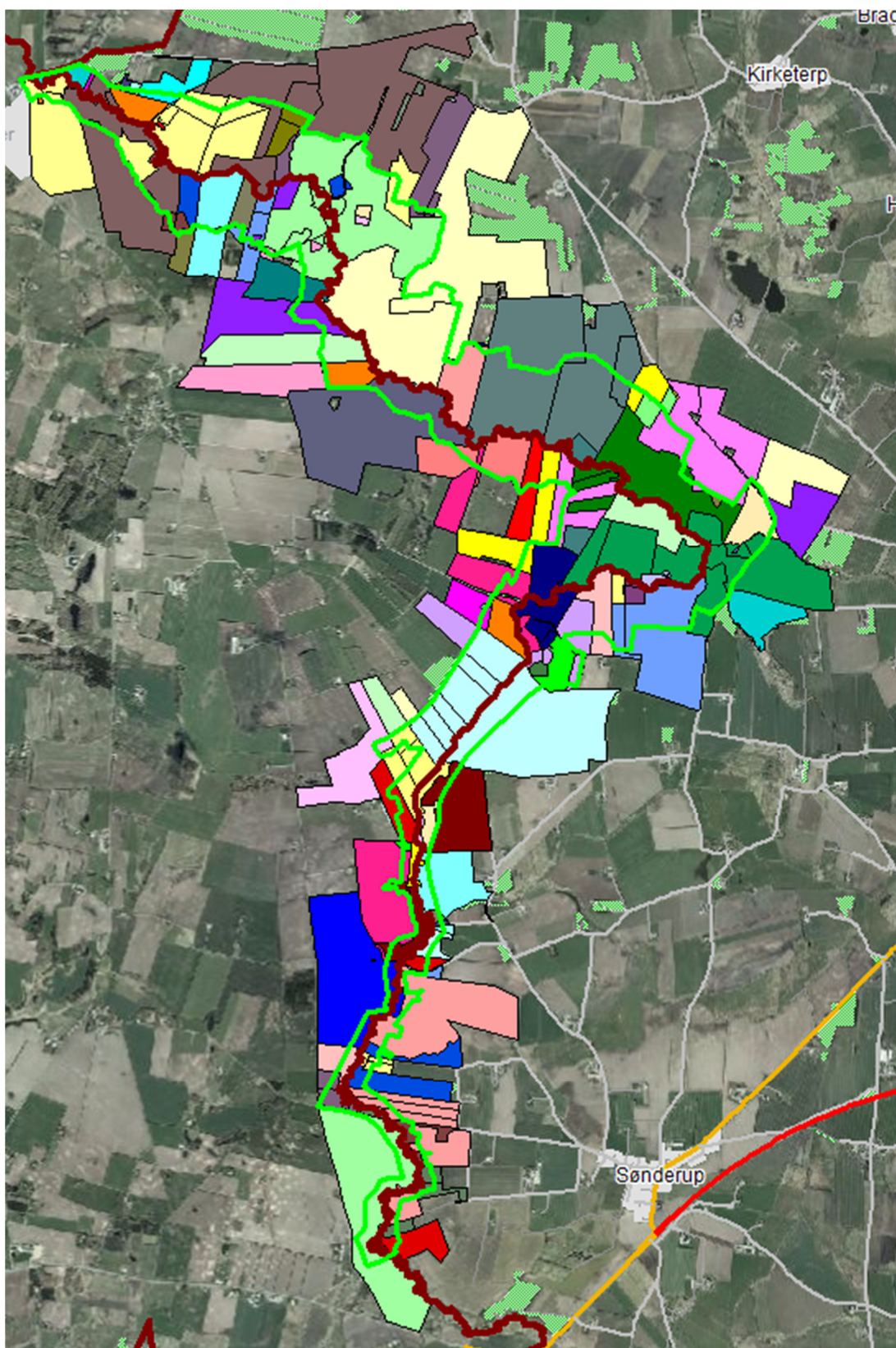
Højris Mølle rød rute, blå rute og gul rute.

Pink: Den Danske Kloster

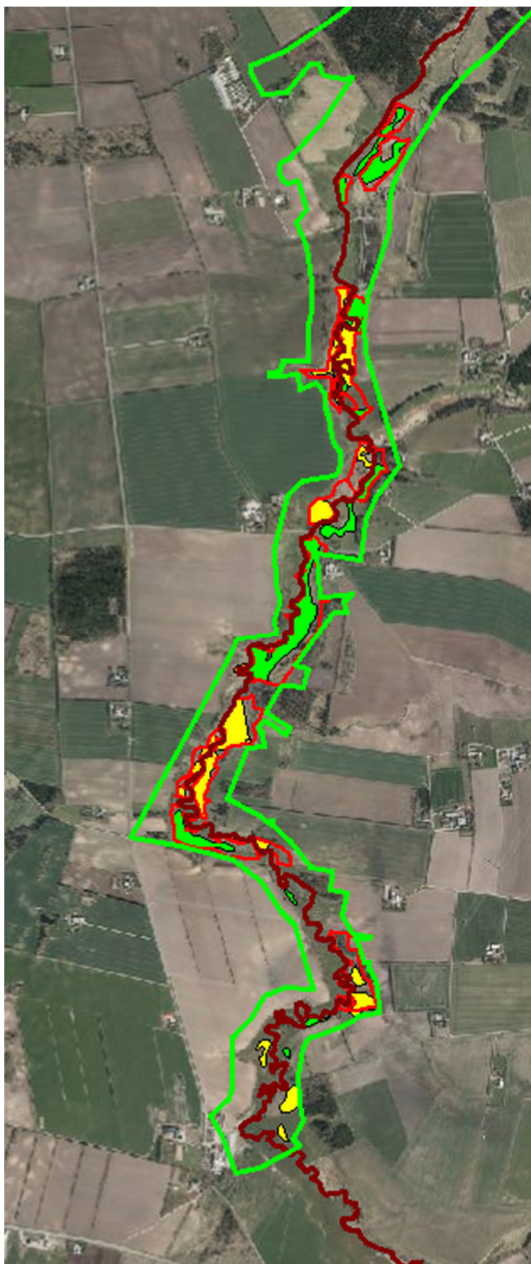
Lys blå: Hærvejen

Stjerne: Primitiv lejrplads.

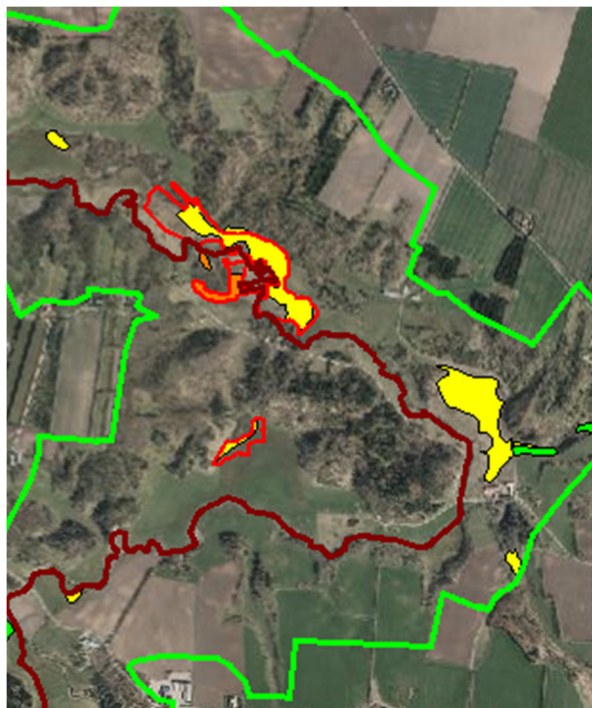
Kortbilag 7 – Ejendomsstruktur

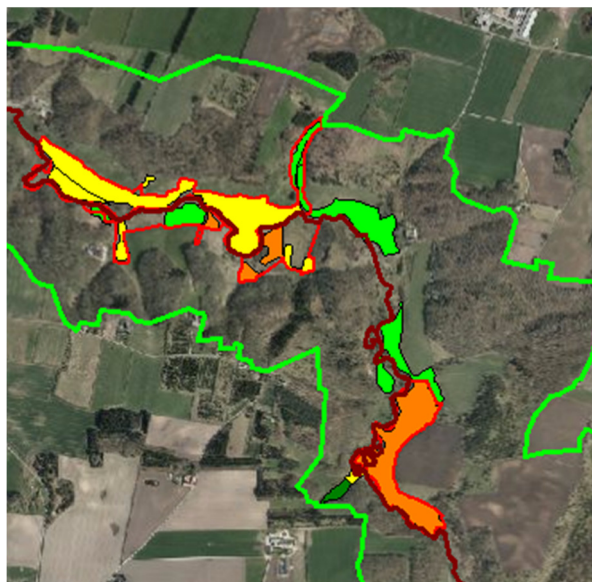
Kortbilag 8 – Hydrologiske forundersøgelser

3Projektområde "syd"

4Projektområde "midt"

5Projektområde "nord"

Hydrologiske forundersøgelser	
	Region
	Rigkær_Sønderup_Ådal af NATURTILST
	Rigkær Naturtilstand
	1 (1)
	2 (23)
	3 (27)
	4 (5)